
El Campus Virtual de la UOC, un campus en contínua evolució

Montse Guitert i Catasús

Universitat Ramon Llull. Facultat de Psicologia i Pedagogia Blanquerna
Mguitert@campus.uoc.es

Abstract

This paper starts with a description of the UOC (Open University of Catalonia) and its educational environment. This is done covering the different elements in the teaching-learning process.

It also covers the virtual campus idea conceptually, listing its functions and main options. The paper ends specifying one of the main features of the UOC. This is its continuous change to adapt to both: new needs and new changes in the information and communication technologies.

Sumari

1. La Universitat Oberta de Catalunya

El naixement de la Universitat Oberta de Catalunya aporta al sistema universitari actual una forma diferent d'entendre tant el procés d'ensenyament-aprenentatge universitari, com una nova manera d'entendre la mateixa universitat, atès que els dos paràmetres que habitualment s'utilitzen per a definir qualsevol activitat, l'espai i el temps, no tenen massa rellevància a la UOC. Utilitzant una mena de paradoxa lògica, podem dir que la UOC no està enlloc i, alhora, està pertot arreu. És això el que volem dir en parlar de Campus Virtual: un campus al qual s'hi pot accedir en qualsevol moment i des de qualsevol indret; un campus fet de bits i de connexions, de fibres òptiques i de webs..., però també d'il·lusió i professionalitat per tirar endavant un projecte que vol ser innovador i punter tecnològicament i pedagògicament. Un campus sempre obert, que ha de possibilitar una nova manera de moure's i d'estudiar a la universitat.

El campus per on es mouen (telemàticament parlant) estudiants, professors, consultors, tutors i personal de gestió de la UOC, i que està dissenyat de tal manera que s'hi poden trobar tots els serveis i prestacions d'un campus presencial, però en gran, perquè comprèn tot Catalunya (de fet, ens hi podríem connectar des de qualsevol racó del planeta). I encara que la UOC sigui una universitat no presencial, la informàtica i les telecomunicacions permeten la interrelació i la comunicació entre tots els membres de la comunitat universitària, i això en qualsevol hora i moment.

La manca de contacte amb professors i companys, la no-existència d'un lloc on els estudiants es puguin trobar amb els seus companys, el fet de no poder captar les vibracions de l'ambient... pot fer sentir desconnectats els estudiants del que s'esdevé en l'entorn universitari de la UOC. Però a través del Campus, això no és així. Els estudiants tenen moltes possibilitats comunicatives: des de «fer petar» la xerrada al bar de la facultat fins a penjar un anunci dient que es ven una moto, des de llegir el diari del teu quiosc particular fins a participar en un fòrum on es discuteix del darrer tema d'actualitat, des d'entrar a la biblioteca i demanar el resum de la darrera tesi doctoral presentada al Departament d'Educació de la Universitat de Harvard fins a parlar amb el seu tutor de l'atabalament que comporta la feina, o demanar a un consultor la resolució d'un dubte o els passos d'un exercici i enviar als companys uns resums que s'han fet d'un mòdul cara a preparar els exàmens.

Es fa difícil entendre el Campus Virtual de la UOC si abans no es presenta el context pedagògic d'aquesta.

2. Context pedagògic, més enllà d'un Campus Virtual

La UOC, com a universitat no presencial innovadora i que ha vertebrat el procés d'ensenyament-aprenentatge al voltant d'un Campus Virtual, ha estat dissenyada des d'un bon començament amb un seguit de peculiaritats que li atorguen una identitat pròpia i, alhora, l'estimulen implícitament a desenvolupar una determinada cultura acadèmica.

Després de tres anys d'experiència docent, podem dir que la UOC no es defineix únicament per la incorporació d'un campus virtual, sinó que incorpora altres elements de forma que la seva metodologia constitueix un veritable sistema integral, que ofereix el suport necessari en un entorn no presencial.

L'estudiant interactua amb els diferents elements de la universitat, i aquesta acció es du a terme generalment en l'entorn del Campus Virtual, però no de forma exclusiva. Així, per exemple, l'estudiant es relaciona amb el professor a través del campus, però també en les trobades presencials.

L' estudiant

L'estudiant és el centre del procés d'ensenyament i aprenentatge: la resta d'elements universitaris convergeixen en ell, perquè aquest pugui gestionar el seu

propi procés d'aprenentatge. No podem obviar que el perfil d'estudiant de la UOC és el d'una persona adulta d'entre 30 i 40 anys.

El professorat de la UOC

L'acció docent a la UOC té com a objectiu donar a l'estudiant eines i pistes que l'ajudin a desenvolupar el seu propi procés d'aprenentatge, alhora que atén els seus dubtes i necessitats: el professorat deixa de ser la font d'informació per convertir-se en un facilitador de l'aprenentatge. Aquest nou paper de l'ensenyat ve modificat per l'ús de les noves tecnologies. D'acord amb J. Delors (1996) «en una societat de la informació l'ensenyat ja no pot ser considerat com l'únic posseïdor d'un saber que només hauria de transmetre. Esdevé d'alguna manera l'associat d'un saber col·lectiu que li pertoca organitzar, situar-se decididament a l'avantguarda del canvi».

El cos docent de la «Universitat Oberta de Catalunya» està integrat pel professorat propi de la UOC, i pel professorat col·laborador. Aquests últims són persones de prestigi en el propi camp, procedents del col·lectiu universitari o del món professional.

El professorat propi

El professorat propi són les persones que marquen la línia dels estudis, coordinen el professorat col·laborador, fan els encàrrecs als autors per definir el material didàctic necessari en cada assignatura, fan recerca en la seva àrea de coneixement i sobre aquells temes vinculats a les noves tecnologies...

Els professors col·laboradors són els tutors i consultors, que tenen com a objectiu donar als estudiants eines i pistes que els ajudin a desenvolupar el seu propi procés d'aprenentatge, atenent, també, els seus dubtes i necessitats. El professorat deixa de ser la font d'informació per convertir-se en un facilitador de l'aprenentatge, un guia, un mediador en el procés d'ensenyament i aprenentatge. Aquest marc permet l'ajut personalitzat als estudiants gràcies al Campus Virtual, utilitzant tecnologies telemàtiques, una de les característiques distintives de la UOC.

Els tutors

El tutor orienta l'estudiant, des de l'instant en què aquest ingressa a la universitat fins que finalitza els seus estudis. És la persona que la UOC designa com a pont entre els estudiants i la universitat, és l'interlocutor principal de l'estudiant i el seu assessor acadèmic personal. El tutor, coneixedor de la carrera que ha triat l'estudiant, té com a missió ajudar-lo curs rera curs, a mantenir-li l'interès i a fer-lo progressar en els seus estudis.

En aquest sentit el tutor fa una tasca de guia en favor dels estudiants, amb els quals manté un contacte personalitzat a base de comunicació periòdica per correu electrònic, atenent no sols les consultes acadèmiques (itineraris curri-

culars, optativitat...) sinó també aquelles de caràcter professional o personal que puguin influir en el desenvolupament dels estudis.

Els consultors

És un especialista en una matèria concreta. Les seves funcions primordials són guiar, estimular i ajudar a avaluar els guanys del procés d'aprenentatge dels estudiants respecte a una matèria concreta. Tot això mitjançant el correu electrònic i els espais compartits de l'assignatura (tauler del professor, debat i fòrum).

Els materials didàctics

Els materials didàctics de la UOC són els que expliquen els objectius bàsics per assolir cada assignatura i tenen com a objectiu facilitar i estimular el procés d'aprenentatge dels estudiants i l'adquisició de nous coneixements. Són la guia bàsica en el desenvolupament de cada assignatura. Sobre ells es desenvolupa l'acció docent i l'avaluació. Estan dissenyats perquè cada estudiant pugui anar al seu ritme. Són materials que tendeixen a ser multimèdia, és a dir, combinen diferents tecnologies disponibles des d'una perspectiva de màxim aprofitament pedagògic.

Tenint present els objectius i la naturalesa de cada assignatura i el perfil dels estudiants, se seleccionen els mètodes i les tècniques que assegurin l'avançament en el procés d'aprenentatge de l'estudiant (exercicis, estudi de casos, recapitulacions, resums, esquemes, mapes conceptuals...). A més, cada mòdul incorpora exercicis d'autoavaluació, que permeten a l'estudiant comprovar si va assimilant allò que va llegint, escoltant i observant.

L'avaluació

A la UOC els estudiants tenen la possibilitat de seguir l'avaluació contínua, gràcies a la utilització del campus virtual. Amb la nota d'aquesta avaluació es qualifica el procés d'aprenentatge durant el semestre, que els consultors apre- cien en els treballs, pràctiques, exercicis...

A la UOC els exàmens finals són presencials i es fan simultàniament, de forma descentralitzada, en els centres de suport, ubicats en diferents ciutats de la geografia catalana.

La nota final de cada assignatura és la que resulta d'integrar la nota d'avaluació contínua amb la nota de l'examen final presencial.

Les relacions universitàries

En el model pedagògic de la UOC les relacions socials entre els diferents mem- bres de la universitat no deixen d'estar presents gràcies a l'espai de «Comunitat» del Campus Virtual, les trobades presencials i els centres de suport en els quals es poden reunir els estudiants.

Les trobades presencials

Dins del model pedagògic de la UOC es fixen trobades presencials dues vegades per semestre: una a l'inici del semestre (de presentació) i l'altre al final (de síntesi), amb l'objectiu de potenciar el contacte directe entre estudiants i els seus consultors i tutors i aprofitar aquest contacte per fer actes acadèmics. L'assistència a aquestes trobades, tot i ser voluntària, es considera molt recomanable.

Els centres de suport

En paraules del rector Gabriel Ferraté: «El centre de suport ha de ser per als estudiants a ell vinculats un lloc d'acollida i de servei».

La UOC disposa de diferents centres de suport a Catalunya. Aquests centres disposen d'equips informàtics, biblioteca, sales de reunió i servei d'atenció a l'estudiant i, a la vegada, permeten mantenir contactes presencials entre estudiants.

3. El Campus Virtual

Concepte

És l'espai on treballen tots els alumnes, professors i membres de la UOC; és l'espai que ens permet dur a terme un ensenyament no presencial mitjançant la utilització de les noves tecnologies i de nous recursos didàctics com són el debat, el taulell de professor, el bar....

És un espai educatiu que ens permet un nou tipus de relació molt més personalitzada que la de la universitat presencial, donat que els missatges són de persona a persona, de tu a tu, d'estudiant a tutor o de consultor a estudiant i tot això sense coincidir cara a cara. Encara que inicialment el campus pugui semblar impersonal no ho és: té les fotos de tots els seus membres i per tant quan connectes amb algú o li envies un missatge, pots veure la seva cara. En definitiva, crea un nou entorn de comunicació i d'aprenentatge virtual i un nou model de comunitat.

En paraules de G. Landow (1997):

La nova tecnologia informàtica canvia la naturalesa de la meua activitat docent perquè em permet assumir responsabilitats professionals que, d'una altra manera, em resultaria molt difícil o no podria assumir. Dit d'una altra forma, el món digital reconfigura l'ensenyament, prosseguint el procés iniciat primer per l'invent de l'escriptura, després pel de la impremta, i allibera l'estudiant de la necessitat d'estar en presència física del professor. Aquesta llibertat té cert cost però presenta l'avantatge de l'actual ensenyament a distància. L'avantatge més important d'aquestes tecnologies radica en la manera en què creen nous tipus de comunitats electròniques capaces de suscitar i mantenir preocupacions intel·lectuals o altres.

Què ofereix el Campus: funcionalitats

El Campus està concebut no tant com a imitació dels diferents espais i serveis que es poden trobar en una universitat presencial, sinó més aviat com a facilitador i potenciador d'un seguit d'opcions que, tot i recreant un entorn universitari, posin la tecnologia al servei dels diversos components d'una didàctica no presencial.

Des d'aquesta perspectiva, podem estructurar el Campus en quatre grans funcionalitats: la de relació/informació, la de secretaria, la d'activitat acadèmica i la de recerca/treball.

En primer lloc, doncs, el Campus és l'eina bàsica de relació de tots els integrants de la UOC. A través del correu electrònic es pot establir una xarxa de comunicació entre els mateixos estudiants, els estudiants i els professors, consultors i tutors, els estudiants i la UOC... I aquesta relació pot establir-se tant a nivell personal, i per això existeix la bústia particular de cadascú i la invitació a la conversa privada, com a nivell col·lectiu, i per això hi ha diverses possibilitats d'expressió: des de la conversa *on line* al bar, fins a plasmar l'opinió personal sobre qualsevol tema al fòrum, anunciar la compra-venda de qualsevol cosa, la realització d'un viatge o muntar una partida múltiple d'escacs a través dels jocs... Però, alhora, és el centre aglutinador de tota la informació, oficial i institucional: el Campus ofereix la possibilitat de consultar des dels plans d'estudi d'una carrera determinada, fins a la data i horari dels exàmens, passant per la normativa de permanència a la UOC o la conferència programada per un centre de suport. També s'hi pot llegir, al quiosc, la premsa diària.

En segon lloc, a través del Campus es poden fer tots els tràmits administratius que comporta la vida acadèmica: matrícula, beques, certificats, renúncies d'exàmens, pagaments... sense moure's de casa i sense fer cues.

L'activitat acadèmica centrarà gran part de l'ús del Campus en el contacte continuat amb els tutors i consultors, la participació en els debats de les assignatures, la tramesa dels treballs, la participació als fòrums, la realització de treballs en petits grups...

Finalment, no es podien deixar de banda les possibilitats que l'actual tecnologia ofereix cara a iniciar-se en una determinada recerca i consulta de dades i de bibliografia. La biblioteca i l'accés a Internet volen complir aquesta funció: apropar a l'estudiant la ingent quantitat d'informació que hi ha a les biblioteques i la que circula per les xarxes. El Campus és també una porta oberta a la resta del món, una porta d'entrada a la societat global (Castells, 1997).

Una de les eines del Campus que més s'utilitza és el correu electrònic, que permet enviar i rebre missatges als membres de la Universitat. Aquest, a partir de les bústies personals, és uns dels elements bàsics per treballar a la UOC perquè dona totes aquestes possibilitats:

- Consultar als professors (consultors i tutor).
- Escriure una carta al rector.
- Tramitar un paper a l'administració de la Universitat.
- Relacionar-se de forma distesa entre companys.

Un altre dels elements fonamentals són les bústies compartides, a partir dels fòrums i debats, que permeten:

- Enviar missatges a petits anuncis.
- Participar en el fòrum de la UOC o dels estudis.
- Intervenir en els fòrums i debats de les assignatures...

Descripció i presentació de les principals opcions del Campus

En aquest apartat faré una presentació descriptiva del Campus d'acord amb les possibilitats que aquest ofereix, a partir de la pantalla inicial.

La *Comunitat Universitària* permet aconseguir allò que mai abans no haguéssim pogut imaginar d'una universitat no presencial, i que avui és possible gràcies a la utilització de les noves tecnologies: poder relacionar-se amb els companys en un ambient no acadèmic. Entaular converses en un bar amb línia directa; participar en fòrums i en activitats (institucionals, cultura, jocs...); llegir notícies de la UOC i anar al Quiosc on es troba un recull dels mitjans de comunicació a Internet (Com Ràdio, TV3, *La Vanguardia*, *Avui*, *El Periódico*, *Regió 7*, *Segre*...); enviar i llegir anuncis; formar part d'associacions; enviar cartes al rector.

A *Docència* és on fan la major part de les tasques pròpiament acadèmiques relacionades amb les assignatures i les tutories; és a dir, es poden fer consultes al tutor i als consultors, participar en els debats de classe, accedir a material digital...

Estudis és l'espai destinat, d'una banda, al suport a la docència per als professors, on hi ha informació, formació, sales de tutors i consultors, materials, recursos metodològics, i de l'altra banda s'hi troben els webs dels diferents estudis i els plans d'estudi.

A *Recerca* s'hi troba una descripció dels diferents projectes en què estan participant els membres de la UOC. L'*Agenda* és una temporalització de les activitats de la UOC.

La *Secretaria* permet comunicar amb l'administració de la Universitat. La *Biblioteca* és l'espai de consulta bibliogràfica que permet l'accés al catàleg d'universitat catalanes, i a un seguit molt important d'informació digital.

A *Informació*, mitjançant un cercador, es pot trobar tota la informació de la UOC, de l'acadèmica a la institucional. També s'hi troba una guia del campus.

A l'espai destinat a *Serveis* universitaris hi ha ofertes diverses, suport a l'estudi, cooperativa... Mentre que *Centres* és l'espai idoni per demanar una sala, tenir informació sobre una activitat presencial...

Internet dona accés al web extern de la UOC (<http://www.uoc.es/>) i a un seguit de cercadors recomanats i seleccionats per temàtiques i idiomes, així com a FTP.

Les opcions que presento a continuació tenen una navegació fixa, és a dir, siguem on siguem del campus sempre s'hi pot accedir.

La *Bústia* és un espai de correu electrònic personal a disposició de tota la comunitat universitària de la UOC i de qualsevol persona externa.

A *Novetats* s'hi troba la informació de primera línia i més nova que la UOC posa a l'abast dels seus membres. Aquí hi ha informació detallada de la pròxima trobada presencial, d'on es faran els exàmens i també de les activitats que la UOC considera més interessants.

Qui hi ha permet en un moment determinat saber quantes persones hi ha connectades. *Directori* és l'espai que permet trobar l'adreça d'algun usuari en el Campus. A *Preferències* s'hi troben opcions per a personalitzar algunes funcionalitats del Campus. El nom de les pastilles *Anar a l'inici* i *Sortir* ja indiquen quina és la seva funció.

A continuació presentaré aquelles funcionalitats del Campus més relacionades amb l'àmbit acadèmic.

Funcionalitats acadèmiques del Campus

Docència

És des d'aquest espai des d'on podrà dur a terme l'activitat de tutoria i consultoria.

- La *tutoria* permet l'intercanvi de missatges personals amb el tutor, i al mateix temps la participació al fòrum i debat de la tutoria de tots aquells estudiants assignats a un mateix tutor.
- La *consultoria* ofereix les diferents assignatures a les quals està matriculat un estudiant. Un cop dins de cada assignatura es poden fer les següents accions:
 - *Consulta al professor consultor*: en aquest espai es pot preguntar al professor consultor d'una assignatura tots els dubtes que es tinguin, a qualsevol hora i dia. És un intercanvi de missatges personal.
 - *Les bústies compartides*
 - *Taulell del professor*: el taulell d'anuncis és l'espai virtual en què només el professor consultor pot escriure i esborrar missatges, i on només tenen accés els seus estudiants. Per tant, és el lloc idoni per a fer-hi les propostes de pràctiques, anunciar-hi debats o «penjar-hi» les informacions referents a la seqüenciació, el calendari... de l'assignatura.
 - *Debat d'assignatura*: espai on el grup d'estudiants, moderat pel seu professor consultor, discuteix sobre l'assignatura. Aquí, en el debat o col·loqui, el receptor dels missatges no és una sola persona, sinó que és un grup, en aquest cas tots els estudiants de l'assignatura i el seu consultor. En els debats els membres no participen al mateix temps, sinó que cada persona llegeix els

missatges dels companys i envia els seus quan pot i ho considera oportú.

- *El fòrum* de cada assignatura: és l'espai on tenen accés el professor consultor i el grup d'estudiants assignats a aquell consultor. Serveix per expressar les seves opinions sobre qualsevol aspecte de l'assignatura que creguin interessant. A diferència del debat no és sobre un tema concret o unes preguntes determinades: és un espai més obert. És com l'aula de les universitats presencials on els estudiants poden fer preguntes, proposar temes, fer suggeriments, expressar la seva opinió... però de forma virtual. És, per tant, un lloc fonamental per crear consciència del grup classe/grup consultor.
- *Material de l'assignatura*: s'hi troba tot aquell material en suport digital propi de l'assignatura, així com el pla docent.
- *Llistat* del grup aula virtual: ofereix el nom, fotografia i currículum de tots els estudiants d'una assignatura i del seu/de la seva consultor/a.

Biblioteca

En un procés d'aprenentatge basat en un sistema de formació no presencial és molt important disposar d'un ràpid accés a les fonts del coneixement. Abans ja hem vist com el professorat està fent evolucionar el seu paper de transmissor de coneixements fins el de facilitador i inductor de l'aprenentatge. Per tant, és del tot necessari que l'estudiant pugui disposar d'eines i d'estratègies que li permetin accedir a les fonts i als recursos que necessiti, sense cap tipus de limitacions.

En aquest sentit, la biblioteca virtual de la UOC és un element especialment important en el nostre sistema d'ajuda a l'aprenentatge de l'estudiant.

A la Biblioteca es pot trobar informació bibliogràfica, tenir accés al catàleg de les biblioteques catalanes, accedir a bases de dades, fer el préstec universitari...

4. Un Campus en contínua actualització

Una de les característiques del Campus de la UOC és la seva constant actualització i adaptació, d'una banda en funció de les necessitats pedagògiques que a mida que s'hi va treballant van sorgint, i de l'altra banda d'acord amb l'evolució de les noves tecnologies de la informació i la comunicació.

Que el campus estigui en un entorn web i llenguatge java i html, amb format hipertextual, en permet la contínua actualització. Per exemple si hi ha una trobada presencial s'hi pot penjar el programa i anar-lo actualitzant. O si es vol actualitzar un material que està amb format html no hi ha problema per modificar-lo.

La dinàmica que permet el correu electrònic, amb la bústia personal i les bústies compartides, també és una manera d'anar dinamitzant el campus i d'anar creant coneixement compartit. En la línia de G. Delors (1996), «el treball en

equip, la cooperació amb la col·lectivitat més propera, el treball dels estudiants al servei de la comunitat, formen part dels factors capaços d'enriquir el paper cultural de les institucions d'ensenyament».

Tot el que acabo de presentar és només des del punt de vista del dia a dia. Anem a veure exemples de canvis en l'entorn de treball del campus, uns des del punt de vista tècnic i altres des de les necessitats pedagògiques que també tenen implicacions tècniques.

Des del punt de vista tècnic, després de tres cursos acadèmics ja ens situem a la versió 2.3. Vàrem passar de la versió u a la dos canviant del First class a un entorn web, accessible des del navegador del Netscape. A la versió dos hi ha tantes versions com semestres fruit de les necessitats pedagògiques, de l'evolució tecnològica i de l'augment del nombre d'estudiants.

Des del punt de vista pedagògic s'ha anat reorganitzant la informació i creant nous espais de treball. A continuació presento alguns dels exemples més significatius.

Espai de disc compartit

Durant el primer semestre del curs 1997-98, en el si de l'assignatura de Multimèdia i Comunicació a la UOC, es va crear una nova icona, que indica un espai de disc compartit, amb l'objectiu inicial de penjar les planes web dels estudiants i dels consultors. A aquest espai, organitzat per aules, hi tenen accés tots els estudiants de Multimèdia.

Aquest espai s'ha utilitzat després en altres assignatures, i per al treball en grup dels consultors d'una mateixa assignatura. Permet ser un espai d'emmagatzemament d'activitats, d'articles, de propostes, un espai de creació d'exàmens...

Materials digitals al Campus

En l'entorn del Campus, en el si de les assignatures, cada cop s'hi troben més materials didàctics en format digital, que tenen l'avantatge de ser fàcilment actualitzables. Inicialment, la majoria de materials eren bàsicament amb suport paper, mentre que en aquest moment ja ens troben amb assignatures senceres en format web, que permeten una certa interactivitat, una organització de la informació no lineal, animació, so... El suport amb el qual es dissenyen les assignatures depèn del contingut d'aquestes.

Suport a la docència

Durant el segon semestre del curs 1997-98 es va crear un espai destinat a la docència, en el qual el professorat hi troba tot allò que necessita per dur a terme la seva tasca docent virtual.

Aquest espai possibilita avisos, sales de professors per a estudis, formació, materials, gestions, acció docent, avaluació i recursos metodològics.

Webs dels estudis

Són uns nous espais creats en iniciar el curs 1997-98, espais on els estudis presenten la seva línia de treball, el seu personal docent, totes aquelles informacions que consideren rellevants per a l'estudi.

Disseny de les assignatures en funció de les seves necessitats pedagògiques.

A mesura que en el context del Campus ha anat augmentant la informació s'ha vist la necessitat de crear dins de l'opció *informació* un cercador que permeti accedir a la informació per temes.

Aquestes són algunes de les innovacions que reflecteixen l'evolució del Campus a partir de les necessitats pedagògiques, i dels nous rols docents i discents, fruit de l'experiència que anem adquirint en el context d'una nova universitat, no presencial, i de les possibilitats que ens ofereixen les noves eines tecnològiques que van sorgint.

Aquests dos elements, l'experiència pilot pedagògica que estem desenvolupant i l'evolució tecnològica, ens porten a dur a terme noves recerques que tenen presents els dos àmbits. En aquest moment s'està investigant, entre d'altres temes, sobre el treball en grup en el context del Campus Virtual, els materials didàctics digitals, i la figura del professor tutor i consultor i les corresponents eines que l'ajuden a fer la seva tasca docent en el context del Campus.

Tot això cal fer-ho sense perdre de vista que estem treballant per la formació d'adults del segle XXI i que com a ensenyants ens hem de qüestionar les pràctiques pedagògiques sent sensibles com diu l'informe Delors (1996) «a les profundes modificacions que aquestes noves tecnologies provoquen en els processos cognitius. Ja no només han d'ensenyar als alumnes a aprendre, sinó que els han d'ensenyar a cercar i a vincular les informacions, tot demostrant esperit crític.» En definitiva, cal treballar pensant en una innovació constant. El Campus Virtual de la UOC ha de ser un entorn de treball que ha d'estar en contínua innovació.

Bibliografia

- CASTELLS, Manuel (1997). *La era de la información. Economía, sociedad y cultura*. Vol.1 *La sociedad red*. Madrid: Alianza.
- DELORS, G. (1996). *Educación: hi ha un tresor amagat a dins*. UNESCO.
- LANDOW, G. (1997). *Teoría del hipertexto*. Barcelona: Paidós Multimedia.
- (1992). «El juego creativo en el desarrollo del genio». En BENITO MATE, Y. (1992). *Desarrollo y educación de los niños superdotados*. Salamanca: Amarú.